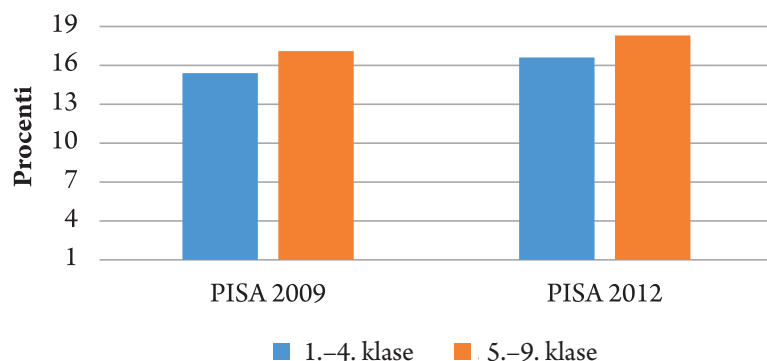

7. LATVIJAS SKOLĒNU SASNIEGUMU UN CITU FAKTORU SAISTĪBA AR IESPĒJAMO IZGLĪTĪBAS KARJERU NĀKOTNĒ

Izglītības un karjeras papildmodulis skolēnu aptaujās tika iekļauts 2003., 2009. un 2012. gada PISA pētījumos. Šī moduļa galvenais mērķis sākotnēji bija iegūt informāciju par skolēna iepriekšējo izglītību un ar to saistītajiem notikumiem, pašreizējo mācību procesu un iespējamo izglītības karjeru nākotnē. Diemžēl aptaujas moduļa saturs katrā pētījuma ciklā tika veidots atšķirīgs, piemēram, PISA 2012 netika iekļauti jautājumi par skolēna plānoto turpmāko izglītību. PISA 2012 Izglītības un karjeras moduli bija iekļautas trīs jautājumu grupas:

- par ilgstošu skolas kavēšanu,
- par gatavību nākotnes karjerai,
- par atbalstu dzimtās valodas mācībās.

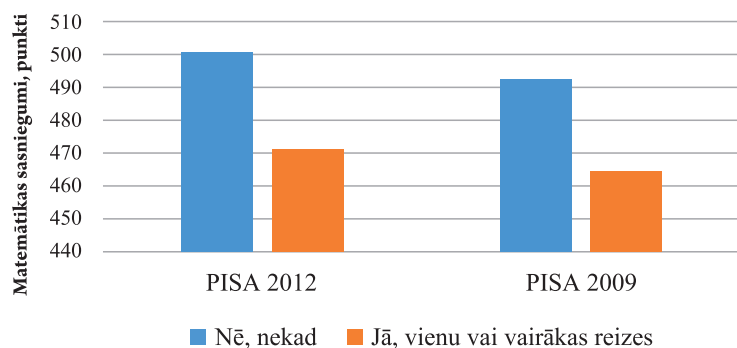
Jautājumu grupas par dzimtās valodas mācībām saturs nav aktuāls Latvijas situācijai, jo šie jautājumi bija paredzēti tikai tiem skolēniem, kuru dzimtā valoda nav ne latviešu, ne krievu. Tādi bija tikai 5% PISA 2012 dalībnieku, un šie jautājumi netiks analizēti.

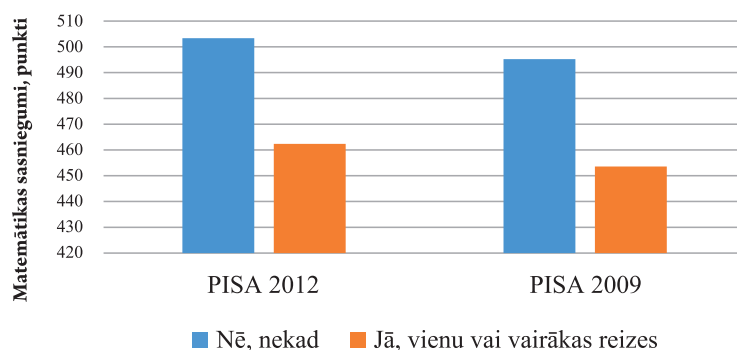
7.1. attēls. *Tādu skolēnu īpatsvars PISA 2009 un PISA 2012, kuri kavējuši skolu vismaz divus vai vairākus mēnešus pēc kārtas*

Jautājumi par ilgstošu skolas kavēšanu ir vienīgie, kuri bija iekļauti vismaz divos pētījuma ciklos. Skolēniem tika vaicāts, vai viņi sākumskolā (1.–4. klasē) vai pamatskolā (5.–9. klasē) ir kādreiz kavējuši skolu divus vai vairāk nekā divus mēnešus pēc kārtas. Iespējamie atbilžu varianti: nē; nekad; jā, vienu reizi; jā, divas vai vairākas reizes. Tālākajā analizē pozitīvās atbildes tiks apvienotas. 7.1. attēlā atspoguļots to skolēnu īpatsvars PISA 2009 un PISA 2012 pētījumos, kuri atbildējuši apstiprinoši.

Kā redzams 7.1. attēlā, tādu skolēnu skaits, kuri ilgstoši kavējuši skolu, 2009. un 2012. gadā ir līdzīgs, 2012. gadā nedaudz pieaudzis un tuvojas vienai piektajai daļai PISA 2012 dalībnieku. 5,6% skolēnu ir atbildējuši, ka ilgstoši kavējuši skolu gan 1.–4. klasē, gan 5.–9. klasē. Starp skolēniem, kuri nav ilgstoši kavējuši skolu, un skolēniem, kuri ir ilgstoši kavējuši skolu, ir skolēni gan ar ļoti zemiem (mazāk par 300 punktiem), gan ļoti augstiem (vairāk par 700 punktiem) sasniegumiem, bet vidējie sasniegumi šīm skolēnu grupām ir statistiski nozīmīgi atšķirīgi (sk. 7.2. un 7.3. attēlu).

7.2. attēls. Skolēni, kuri ir ilgstoši kavējuši skolu, un skolēni, kuri nav kavējuši skolu 1.–4. klasē: vidējo matemātikas sasniegumu salīdzinājums

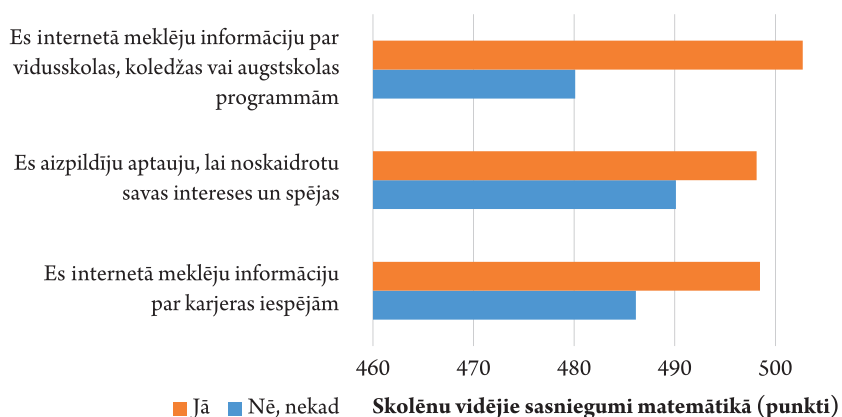
7.3. attēls. Skolēni, kuri ir ilgstoši kavējuši skolu, un skolēni, kuri nav kavējuši skolu 5.–9. klasē: vidējo matemātikas sasniegumu salīdzinājums

Jautājumu grupā par skolēnu gatavību nākotnes karjerai bija iekļauti jautājumi par to, ko skolēni ir darījuši, lai noskaidrotu mācību vai darba iespējas nākotnē (sk. 7.1. tabulu), un kādas ar karjeru saistītas prasmes viņi ir apguvuši skolā vai ārpus tās (sk. 7.2. tabulu).

7.1. tabula. Skolēnu aktivitātes, lai noskaidrotu mācību vai darba iespējas nākotnē

	Jā (%)
Es esmu bijis praktikants	21
Es piedalījos ēnu dienās vai apmeklēju darbvietu	35
Es apmeklēju karjeras iespēju dienu pasākumu	35
Es sarunājos ar savas skolas karjeras konsultantu	20
Es sarunājos ar karjeras konsultantu ārpus skolas	25
Es aizpildīju aptauju, lai noskaidrotu savas intereses un spējas	73
Es Internetā meklēju informāciju par karjeras iespējām	79
Es piedalījos ekskursijā uz vidusskolu, koledžu vai augstskolu	30
Es Internetā meklēju informāciju par vidusskolas, koledžas vai augstskolas programmām	70
Es piedalījos karjeras skolā (piemēram, jauno pedagogu un psihologu skolā)	10

Visbiežāk skolēni atbildējuši, ka internetā ir meklējuši informāciju par karjeras iespējām un/vai par vidusskolas, koledžas vai augstskolas programmām, aizpildījuši aptaujas, lai noskaidrotu savas intereses un spējas. 7.4. attēlā redzams, ka šo skolēnu vidējie sasniegumi matemātikā ir augstāki, tātad skolēni ar augstākiem sasniegumiem ir vairāk ieinteresēti mērķtiecīgi veidot savu karjeru, vai arī skolēni, kuri interesējas par turpmākās izglītības iespējām, ir motivēti labi mācīties. Jāatzīmē, ka starp šiem skolēniem tikai 14% ir lauku pamatskolu skolēni.

7.4. attēls. Uz nākotnes karjeru vērstu aktivitāšu saistība ar skolēnu vidējiem sasniegumiem matemātikā

7.2. tabula. Ar karjeru saistītās prasmes

	Jā, skolā (%)	Jā, ārpus skolas (%)	Nē, nekad (%)
Kā sameklēt informāciju par darbu, kas mani interesē	26	69	5
Kā meklēt darbu	19	46	11
Kā uzrakstīt kopsavilkumu par manu kvalifikāciju	65	23	10
Kā sagatavoties darba intervijai	42	34	23
Kā sameklēt informāciju par vidējās un augstākās izglītības programmām, kuras mani interesē	26	63	12
Kā sameklēt informāciju par studentu finansiālā atbalsta iespējām (piemēram, studiju kredītu vai stipendiju)	18	53	11

Ar karjeru saistītās prasmes skolēni biežāk apguvuši ārpus skolas (sk. 7.2. tabulu). Apmēram divas trešdaļas skolēnu norādījuši, ka uzrakstīt kopsavilkumu par savu kvalifikāciju ir iemācījušies skolā, savukārt to, kā sagatavoties darba intervijai, skolā apguvuši 42% skolēnu.

Salīdzinot vidējos matemātikas sasniegumus skolēniem, kuri apguvuši minētās prasmes skolā vai ārpus skolas vai nav apguvuši nekur (sk. 7.3. tabulu), redzams, ka nav saistības starp sasniegumiem un skolēnu viedokļiem par apgūtajām prasmēm – vidējie sasniegumi nav nozīmīgi atšķirīgi skolēniem, kuri ir vai nav apguvuši ar karjeru saistītās prasmes. Izņēmums ir prasme sameklēt informāciju par vidējās un augstākās izglītības programmām, kuras skolēnu interesē. Divas trešdaļas skolēnu atzinuši, ka šo prasmi ir apguvuši ārpus skolas, un šo skolēnu vidējie sasniegumi ir statistiski nozīmīgi augstāki par to skolēnu sasniegumiem, kuri šo prasmi ir apguvuši skolā vai nav apguvuši nemaz. Arī to skolēnu sasniegumi, kuri šo prasmi izmanto, ir nozīmīgi augstāki par pārējo skolēnu sasniegumiem (sk. 7.4. attēlu).

7.3 tabula. Ar karjeru saistītās prasmes un to saistība ar vidējiem matemātikas sasniegumiem (punkti)

	Jā, skolā	Jā, ārpus skolas	Nē, nekad
Kā sameklēt informāciju par darbu, kas mani interesē	483	502	496
Kā meklēt darbu	494	497	503
Kā uzrakstīt kopsavilkumu par manu kvalifikāciju	506	482	476

	Jā, skolā	Jā, ārpus skolas	Nē, nekad
Kā sagatavoties darba intervijai	497	488	507
Kā sameklēt informāciju par vidējās un augstākās izglītības programmām, kuras mani interesē	485	505	483
Kā sameklēt informāciju par studentu finansiālā atbalsta iespējām (piemēram, studiju kredītu vai stipendiju)	481	500	499

7.4. tabulā redzama tendence, ka to skolēnu ģimeņu SES indekss, kuri atzinuši, ka ar karjeru saistītās prasmes apguvuši skolā (sk. 2.5. nodaļu), ir zemāks par to skolēnu ģimeņu SES indeksu, kuri šīs prasmes apguvuši ārpus skolas. Šī tendence liecina par skolas iespējām motivēt skolēnus no mazāk nodrošinātām ģimenēm izvēlēties turpināt izglītību.

7.4. tabula. Ar karjeru saistītās prasmes un to saistība ar skolēnu ģimeņu SES indeksu

	Jā, skolā	Jā, ārpus skolas	Nē, nekad
Kā sameklēt informāciju par darbu, kas mani interesē	-0,26	-0,14	-0,17
Kā meklēt darbu	-0,23	-0,16	-0,17
Kā uzrakstīt kopsavilkumu par manu kvalifikāciju	-0,17	-0,10	-0,34
Kā sagatavoties darba intervijai	-0,22	-0,09	-0,20
Kā sameklēt informāciju par vidējās un augstākās izglītības programmām, kuras mani interesē	-0,25	-0,10	-0,32
Kā sameklēt informāciju par studentu finansiālā atbalsta iespējām (piemēram, studiju kredītu vai stipendiju)	-0,28	-0,09	-0,25

Kopsavilkums

Kaut arī Izglītības un karjeras papildmodulis skolēnu aptaujās tika iekļauts trijos PISA ciklos, moduļa jautājumi nedod iespēju noteikt ar skolēnu turpmāko izglītības karjeru saistītas tendences (šie jautājumi bija atšķirīgi katrā ciklā). Tikai jautājumi par ilgstošu skolas kavēšanu (divi mēneši vai vairāk vismaz reizi 1.–4. vai 5.–9. klasē) bijuši iekļauti divu PISA ciklu aptaujās 2009. un 2012. gadā. Skolēniem, kuri ilgstoši kavējuši skolu vismaz reizi četros gados, vidējie sasniegumi matemātikā ir statistiski nozīmīgi zemāki par to skolēnu sasniegumiem, kuri atbildējuši, ka skolu ilgstoši nav kavējuši. Analizējot skolēnu atbildes uz jautājumiem par skolēnu veiktajām aktivitātēm, kas palīdzētu turpmākās izglītības karjeras izvēlē, jāsecina, ka skolēnu aktivitāte ir zema. Visbiežāk skolēni internetā meklē informāciju par turpmākās karjeras iespējām un par vidusskolas, koledžas vai augstskolas programmām, kā arī cenšas noskaidrot savas intereses un spējas. Starp šiem skolēniem gan ir maz lauku pamatskolu skolēnu (14%). Skolēnu ieinteresētība turpmākajā karjerā var būt motivējošs faktors augstākiem mācību sasniegumiem, tāpēc īpaša loma ir karjeras izglītībai skolā.